

Learning Management to Develop Analytical Competence Using the Doctrines of Yoniso Manasikara of High School Students at Khoksi Phitthayasan School, Khon Kaen Province

Phra Tanachon Kittisampanno (Oajpru)^{1*}, Prayoon Saengsai², & Somkhuan Namseethan³

¹ Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus

² Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus

³ Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus

* Corresponding author. E-mail: tanachonoajpru@gmail.com

Abstract

This research aimed to 1) study the learning management conditions that promote analytical thinking competencies based on the principle of Yoniso-manisikara, 2) examine the development of competencies in analytical thinking skills according to the principle of Yoniso-manisikara, and 3) evaluate the competencies in analytical thinking following the principle of Yoniso-manisikara for 5th-year high school students at Koksapithayasarn School, Khon Kaen Province. This is an experimental research study targeting a group of 40 fifth-year high school students and key informants, including school administrators, subject group leaders, and 8 teachers. Research tools used include assessment forms, questionnaires, and interviews. The statistical methods applied in the research are percentage, mean, standard deviation, and dependent t-test. The research findings indicate that 1) the learning management conditions that enhance analytical thinking competencies based on the principle of Yoniso-manisikara involve using the basic education curriculum. There is support for social studies teachers to collaborate with moral education teachers to implement the learning process by integrating the principle of Yoniso-manisikara. Instructors received training and self-development regarding teaching methods, lesson design, the use of various media, and organizing learning activities to develop students both in and out of the classroom. The evaluation and assessment methods are in line with the Ministry of Education's criteria, flexible according to real situations, and include appropriate and varied evaluation methods. 2) The evaluation results of knowledge and understanding after using the learning management set to develop analytical thinking competencies based on the principle of Yoniso-manasikāra indicated that it was at a high level in all aspects. 3) The assessment results of the competency in analytical thinking using the principle of Yoniso-manasikāra showed that overall, it was at a high level in all aspects.

Keywords: Learning Management, Competency, Analytical Thinking Skill, Yoniso-manisikara



การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านความสามารถในการคิดวิเคราะห์โดยใช้ หลักโยนิโสมนสิการสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น

พระชนชล กิตติสมปโน (อจปรุ)^{1*}, ประยูร แสงใส², และสมควร นามสีฐาน³

1 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาเขตขอนแก่น

2 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาเขตขอนแก่น

3 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาเขตขอนแก่น

* Corresponding author. E-mail: tanachonoajpru@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ในการส่งเสริมสมรรถนะการคิดวิเคราะห์ตามหลักโยนิโสมนสิการ 2) พัฒนาสมรรถนะด้านความสามารถในการคิดวิเคราะห์โดยใช้หลักโยนิโสมนสิการ และ 3) ประเมินสมรรถนะด้านความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ตามหลักโยนิโสมนสิการสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 5 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น เป็นการวิจัยเชิงทดลอง กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 5 จำนวน 40 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้ากลุ่มสาระ และครูผู้สอน 8 คน เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบประเมิน แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test (Dependent) ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการจัดการเรียนรู้ในการส่งเสริมสมรรถนะการคิดวิเคราะห์ตามหลักโยนิโสมนสิการ ด้านหลักสูตรใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้วยการสนับสนุนให้ครูกลุ่มสาระสังคมศึกษาร่วมกับพระสอนศีลธรรมจัดการเรียนรู้โดยนำหลักโยนิโสมนสิการมาจัดการเรียนรู้ ซึ่งผู้สอนได้รับการฝึกอบรมและพัฒนาตนเองเกี่ยวกับวิธีการสอน การออกแบบการสอนการใช้สื่อต่างๆ จัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งในและนอกสถานที่ การวัดผลและการประเมินใช้เกณฑ์ของกระทรวงศึกษาธิการมีการยึดหยุ่นตามสภาพจริงและวิธีวัดผลที่เหมาะสมและหลากหลาย 2) ผลการประเมินความรู้ความเข้าใจหลังการใช้ชุดการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านการคิดวิเคราะห์ตามหลักโยนิโสมนสิการ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน 3) ผลประเมินสมรรถนะด้านความสามารถในการคิดวิเคราะห์โดยใช้หลักโยนิโสมนสิการ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้, สมรรถนะ, การคิดวิเคราะห์, โยนิโสมนสิการ



บทนำ

การพัฒนาองค์ความรู้ใหม่สู่ปัญญาวิวัฒน์ด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่หลากหลาย (Transactional Approach) ผลการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีสารสนเทศและดิจิทัลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์และวิถีชีวิตในศตวรรษที่ 21 เป็นอย่างยิ่งและรวดเร็ว ศักยภาพของประชาชนต้องได้รับการพัฒนาทักษะและวิถีการดำเนินชีวิตใหม่ ในสังคมแห่งชีวะคุณธรรม (Bio-Ethic) การศึกษาถึงเวลาต้องปรับเปลี่ยน มุมมอง วิธีคิด รูปแบบการให้การศึกษาแนวใหม่ ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพของตนสู่ขีดจำกัดของแต่ละบุคคล โดยเฉพาะผู้เรียนที่มีศักยภาพสูงเพื่อเป็นที่พึงของสังคมให้มีโอกาสเรียนรู้เต็มศักยภาพ โดยรูปแบบที่พัฒนาเน้นการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสู่สังคมในปัจจุบัน เพื่อให้ก้าวทันโลกและป้องกันสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ในยุค Digital Disruption เป็นยุคที่นวัตกรรม และเทคโนโลยี เข้ามามีบทบาทสำคัญ ทำให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดดของเทคโนโลยีส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตคนในสังคม การทำงาน การศึกษา การทำธุรกิจ ซึ่งหากปรับตัวไม่ได้ บุคคลเหล่านี้คือผู้ที่ถูก Disrupt และบุคคลที่ปรับตัวได้ คือผู้ Disrupt และยังส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการศึกษา ดังนั้นเพื่อให้สามารถอยู่รอดบนโลกแห่งการเปลี่ยนแปลงได้จึงจำเป็นต้องปรับปรุง ปรับเปลี่ยน และพัฒนาตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องของการศึกษา ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาสังคม และประเทศชาติเป็นอย่างมาก และจากผลกระทบดังกล่าวก็ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ต่อวงการการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการบริหารสถานศึกษา การพัฒนาภาวะผู้นำสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา การพัฒนาครู และบุคลากร ให้สามารถปฏิบัติงาน จัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสามารถพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย โดยการที่จะทำให้ผู้เรียนนั้นประสบความสำเร็จก็ขึ้นอยู่กับกระบวนการบริหารการจัดการเรียนรู้ การวางแผนกลยุทธ์เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียน และสอดคล้องกับสถานการณ์ในยุค Digital Disruption (ณัฐชญาณ์ รัตนสถาพรพงศ์, ทวนทอง เขาวงกิตพิงศ์ และ สุภาพร พงศ์ภิญญโสภาส, 2558)

การจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา (พระพันธ์วัฒน์ ธมมวาทพนโน (ภูมิรัง), 2564) ซึ่งเป็นรายวิชาหนึ่งซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้การดำเนินชีวิตอยู่ในสังคม และการดำรงชีวิตการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข ตลอดจนสามารถนำเอาความรู้ความเข้าใจนั้นไปปรับใช้ให้เข้ากับสภาพสังคมที่แปรเปลี่ยนได้อย่างเหมาะสม สมดุล และยั่งยืน จุดมุ่งหมายสำคัญของรายวิชาการสอนสังคมศึกษาโดยส่วนใหญ่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้มีทักษะต่าง ๆ เช่น ทักษะทางสังคม ทักษะการคิด ทักษะการตัดสินใจและทักษะการแก้ไขปัญหาที่ใช้ในการดำรงชีวิตของผู้เรียนสอดคล้องกับความต้องการของสังคมในการสร้างพลเมืองที่ดีของประเทศ อันเป็นรากฐานของโลกต่อไป ดังนั้นการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาจึงต้องใช้วิธีการเรียนรู้ที่จะช่วย “ส่งเสริมด้านสมรรถนะในด้านต่าง ๆ ประสบการณ์ผู้เรียนได้ใช้สติปัญญาความรู้ความสามารถ ทักษะค่านิยมและเจตนาคติที่ดีตลอดจนต้องจัดให้เหมาะสมกับวัยวุฒิและวุฒิภาวะซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่ออย่างยิ่งต่อเด็กและเยาวชน” และที่สำคัญคือ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านความสามารถในการวิเคราะห์โดยใช้หลักโยนิโสมนสิการ ที่ผู้ศึกษานั้นจะต้อง แยกแยะ วิเคราะห์ เสริมสร้างทักษะในการคิด “ตามหลักโยนิโสมนสิการ” การทำให้ใจให้แยกกายเป็นปัจจัยในการรับรู้ผัสสะจากภายนอก อันจะเป็นตัวกันกระแสดความคิดไม่ให้ปรุงแต่งตามตัณหา ความทะยานอยากที่เป็นองค์ประกอบภายในของของตนเอง ทำให้พิจารณาทุกอย่างถูกต้องเหมาะสม ดังนั้น โยนิโสมนสิการ จึงมีความหมายของการคิดที่เป็นระบบ คิดเป็นระเบียบ และคิดมีเหตุผล (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2556)

ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาสมรรถนะความสามารถในการคิดวิเคราะห์โดยใช้หลักโยนิโสมนสิการ ของนักเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น จึงสนใจศึกษาทั้งนี้เพื่อผลที่ได้จากการศึกษาไปใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศด้านการจัดการการศึกษาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง



วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ในการส่งเสริมสมรรถนะการคิดวิเคราะห์ตามหลักโยนิโสมนสิกการ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 5 โรงเรียนโคกสีพิทยานาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านความสามารถการวิเคราะห์ โดยใช้ชุดการสอนตามหลักโยนิโสมนสิกการ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 5 โรงเรียนโคกสีพิทยานาสรรพ์ ขอนแก่น
3. เพื่อประเมินสมรรถนะด้านการคิดวิเคราะห์ชุดการสอนตามหลักโยนิโสมนสิกการสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 5 โรงเรียนโคกสีพิทยานาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น

หลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดรูปแบบการเรียนรู้

การเรียนรู้ตามทฤษฎี นักวิชาการได้เสนอทฤษฎีการเรียนรู้ เช่น Bloom (1971) ได้แบ่งการเรียนรู้เป็น 6 ระดับ คือ 1. ความรู้ที่เกิดจากความจำ ซึ่งเป็นระดับล่างสุด 2. ความเข้าใจ 3. การประยุกต์ 4. การวิเคราะห์ สามารถแก้ปัญหา ตรวจสอบได้ 5. การสังเคราะห์ สามารถนำส่วนต่างๆ มาประกอบเป็นรูปแบบใหม่ ได้ให้แตกต่างจากรูป เดิม เน้นโครงสร้างใหม่ 6. การประเมินค่า วัดได้ และตัดสินได้ว่าอะไรถูกหรือผิด ประกอบการตัดสินใจบนพื้นฐานของเหตุผลและเกณฑ์ที่แน่ชัด

ทฤษฎีของเมเยอร์ (Mayor อ้างอิงใน พิจิตรา ธงพานิช, 2556) ในการออกแบบสื่อการเรียนการสอน การวิเคราะห์ความจำเป็นเป็นสิ่งสำคัญ และตามด้วยจุดประสงค์ของการเรียน โดยแบ่งออกเป็นข้อ 3 ส่วนด้วยกัน คือ 1. พฤติกรรม ควรชี้ชัดและสังเกตได้ 2. เงื่อนไข พฤติกรรมสำเร็จได้ควรมีเงื่อนไขในการช่วยเหลือ 3. มาตรฐาน พฤติกรรมที่ได้นั้นสามารถอยู่ในเกณฑ์ที่กำหนด

บรูเนอร์ (Bruner อ้างอิงใน พิจิตรา ธงพานิช, 2556) แนวคิดที่สำคัญ ๆ ของบรูเนอร์ มีดังนี้ 1. ความรู้ถูกสร้างหรือหล่อหลอมโดยประสบการณ์ 2. ผู้เรียนมีบทบาทรับผิดชอบในการเรียน 3. ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความหมายขึ้นมาจากแง่มุมต่างๆ 4. ผู้เรียนอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง 5. ผู้เรียนเลือกเนื้อหาและกิจกรรมเอง 6. เนื้อหาควรถูกสร้างในภาพรวม

ทฤษฎีของไทเลอร์ (Tylor อ้างอิงใน พิจิตรา ธงพานิช, 2556) ได้นำเสนอแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการสอน ว่าในการพัฒนาหลักสูตรและการสอน ต้องตอบคำถามพื้นฐานที่สำคัญ 4 ประการ คือ 1. จุดมุ่งหมายทางการศึกษา (Educational Purposes) อะไรบ้างที่โรงเรียนต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ 2. ประสบการณ์ทางการศึกษา (Educational Experiences) อะไรบ้างที่โรงเรียนจะต้องจัดให้ เพื่อช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมาย 3. จะจัดประสบการณ์ทางการศึกษาอย่างไรจึงจะทำให้สอนมีประสิทธิภาพ 4. ประเมินประสิทธิภาพของการจัดประสบการณ์การเรียนอย่างไรจึงจะทราบได้ว่าผู้เรียนได้บรรลุเป้าหมายทางการศึกษา

ทฤษฎีการเรียนรู้ 8 ขั้น ของกาเย่ (Gagne อ้างอิงใน พิจิตรา ธงพานิช, 2556) คือ 1. การจูงใจ การคาดหวังของผู้เรียนเป็นแรงจูงใจในการเรียนรู้ 2. การรับรู้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ผู้เรียนจะรับรู้สิ่งที่สอดคล้องกับความตั้งใจ 3. การปรุงแต่งสิ่งที่รับรู้ไว้เป็นความจำ เพื่อให้เกิดความจำระยะสั้นและระยะยาว 4. ความสามารถในการจำ 5. ความสามารถในการระลึกถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปแล้ว 6. การนำไปประยุกต์ใช้กับสิ่งที่เรียนรู้ไปแล้ว 7. การแสดงออกพฤติกรรมที่เรียนรู้ 8. การแสดงผลการเรียนรู้กลับไปยังผู้เรียน ผู้เรียนได้รับทราบผลเร็วจะทำให้มีผลดีและประสิทธิภาพสูง



แนวคิดรูปแบบการเรียนรู้ โดยใช้หลักโยนิโสมนสิการ

ความคิดเป็นสิ่งสำคัญที่สุดเพราะความคิดเป็น “จุดเริ่มต้น” ของชีวิต พฤติกรรมที่แสดงออกทางคำพูด และการกระทำไม่ว่าดีหรือชั่วล้วนมาจากความคิดเห็นเบื้องต้นทั้งนั้น ซึ่งสอดคล้องกับคำพังเพยไทยว่า “ใจเป็นนายกายเป็นบ่าว” หรือทางพระพุทธศาสนาว่า “สิ่งทั้งหลายมีใจเป็นใหญ่ สำเร็จแล้วด้วยใจ ถ้าใจดีหรือชั่ว การกระทำย่อมดีหรือชั่วไปด้วย” การที่รู้จักคิดเป็น เป็นศูนย์กลางการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องเพราะเมื่อคิดเป็นแล้วก็ช่วยให้ “พูดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น” การคิดเป็นทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า “โยนิโสมนสิการ” มีหลายวิธี แต่สรุปเป็น 4 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ คิดถูกทาง คิดถูกวิธี คิดอย่างมีเหตุผล และคิดเกิดกุศล ซึ่งเป็นการคิดที่ถูกต้องวิธีมุ่งไปสู่เป้าหมาย (เสฐียรพงษ์ วรรณปก, 2560)

ทิตินา แชนมณี และคณะ (2545) กล่าวว่า โยนิโสมนสิการ คือ การคิดเป็น เป็นความสามารถที่บุคคล รู้จักมอง รู้จักพิจารณาสิ่งทั้งหลายตามสภาวะโดยวิธีคิดหาเหตุปัจจัย สืบค้นจากต้นเหตุตลอดจนถึงผลสุดท้ายที่เกิดขึ้น แยกแยะเรื่องออกให้เห็นตามสภาวะที่เป็นจริง คิดตามความสัมพันธ์ที่สืบทอดมาจากเหตุ โดยไม่เอาความรู้สึกอุปาทานของตนเองเข้าไปจับ หรือเคลือบคลุมบุคคลนั้นจะสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ด้วยวิธีการแห่งปัญญา การคิดแบบโยนิโสมนสิการ มีวิธีคิด 10 วิธี ประกอบด้วย

1. อิทปปัจจยตา การคิดว่าความที่มีสิ่งนั้นสิ่งนี้เป็นปัจจัยของสิ่งนี้ (ขุ.เถร. (ไทย) 26/ 273-274/384.)
2. แยกแยะส่วนประกอบ พระพุทธเจ้าแนะนำการคิดแยกออกเป็นส่วน ๆ ในการพิจารณาขั้นต้นในอดีตพิจารณาขั้นต้นในอนาคต (ที.สี. (ไทย) 9/142/44.)
3. สามัญลักษณ์ เป็นการคิดให้รู้เท่าทันในอนิจจัง ความไม่เที่ยง ทุกขัง ความทุกข์ อนัตตา ความว่าง (ม.ม. (ไทย) 13/133/147.)

4. การคิดแบบอริยสัจ 4 ได้แก่ 1. ทุกขอริยสัจ (อริยสัจคือทุกข์) 2. ทุกขสมุทยอริยสัจ (อริยสัจคือเหตุเกิดแห่งทุกข์) 3. ทุกขนิโรธอริยสัจ (อริยสัจคือความดับแห่งทุกข์) 4. ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ (อริยสัจคือข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งทุกข์) (ที.ปา. (ไทย) 11/354/378.)

5. อรรถธรรมสัมพันธ์ หมายถึง การพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างธรรม ได้แก่ พุทธภาษิต สาวกภาษิต ฤๅษีภาษิต เทวดาภาษิต กับอรรถคือความมุ่ง

6. เห็นคุณโทษและทางออก เมื่อเข้าใจมูลเหตุแห่งกิเลสที่ทำให้บุคคลยึดถือทำให้เกิดทุกข์เป็นโทษ เมื่อไม่ยึดมั่นจึงรู้ความดับด้วยตนเอง คิดอุปายเครื่องสลัดเวทนาออกตามความเป็นจริงเกิดคุณคือการหลุดพ้น เพราะไม่ยึดมั่นถือมั่น หรือ การพิจารณาว่า “วิชาสมบัติและจรณสมบัติอันเป็นคุณยอดเยี่ยมย่อมมีได้เพราะละการยึดติดเพราะอวิชชา การยึดติดเพราะอวิชชาตระกูล การยึดติดเพราะอวิชชาความถือตัวและการยึดติดอยู่กับอวาหมยคลและวิวาหมยคลแล้วเท่านั้น” (ที.สี. (ไทย) 9/278/100.) การมองเห็น โทษแห่งความเกียจคร้าน 6 ประการ และหาทางออกโดยการไม่ปฏิบัติตามข้ออ้างทั้ง 6 ประการ

7. รู้คุณค่าแท้-คุณค่าเทียม รู้คุณค่าแท้คือการมองเป็นประโยชน์ รู้คุณค่าเทียมหมายถึง การคิดปรุงแต่งเพื่อสนองตัณหาราคะ คิดรู้คุณค่าแท้

8. รู้คุณธรรม พระพุทธเจ้าตรัสว่า การคิดรู้คุณธรรมจึงต้องคิดทางฝ่ายกุศลเป็นหลัก เช่น การคิดว่าผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยคุณธรรม มีกัลยาณธรรม มีปฏิภาณ เคารพนอบน้อมต่อบุคคลผู้เจริญมีหิริและฉลาดในสังคหธรรม ย่อมจะทำให้ชีวิตมีแต่ความสุข

9. คิดอยู่กับปัจจุบัน เป็นความคิดที่เกิดขณะที่ทำให้ตนเองสงบอย่างมีสมาธิ ผ่านการปฏิบัติกรรมฐาน ดังนี้พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ผู้ฉลาดในนิมิตแห่งจิต รู้สแห่งวิเวกเพ่งพินิจอยู่ ฉลาดในการบริหารกรรมฐานมีสติตั้งมั่นพึงบรรลุนิรามิสสุขได้ บุคคลที่จะคิดอยู่กับปัจจุบันได้ต้อง เข้าใจการกำหนดอารมณ์ให้เป็นปัจจุบันไม่ฟุ้งซ่านไปกับสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏตามการรับรู้ของประสาททั้ง 5



10. วิถีชีวิตที่มีปกติตรัสจำแนก วิถีชชพยากรณ์ปัญหา เป็นปัญหาที่ควรแยกตอบ หมายถึงการพูดแยกแยะ การพูดจำแนก พูดแจกแจงแสดงคำสอนแบบวิเคราะห์ สามารถจำแนกตามลักษณะการคิดดังนี้ จำแนกตามความจริง จำแนกโดยส่วนประกอบ จำแนกโดยลำดับขณะ จำแนกโดยความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย จำแนกโดยเงื่อนไข จำแนกโดยทางเลือก ถ้าวิถีชีวิตในฐานะวิถีตอบปัญหา (พยากรณ์)

โยนิโสมนสิการจึงเป็นปัจจัยภายในที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ และกระบวนการคิดแบบโยนิโสมนสิการจะสำเร็จได้ต้องมีผู้ช่วยหนุนนั่นคือ กัลยาณมิตร (มิตรแท้) กัลยาณมิตรจะช่วยให้เจริญในอริยมรรคมีองค์ 8 เจริญโพชฌงค์ 7 ประการ เมื่อมีกัลยาณมิตรคุณธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นก็เกิดขึ้นและอภิสถาธรรมที่เกิดขึ้นแล้วก็เสื่อมไป ทำให้การคิดแบบโยนิโสสำเร็จตามเป้าประสงค์กัลยาณมิตรเกิดจากผู้อื่นหรือสังคมจัดให้เกิดการพึ่งพา เกิดการพัฒนาแล้วเกิดโยนิโสมนสิการ รู้จักเลือกกัลยาณมิตรได้

แนวคิดเกี่ยวกับวิธีการจัดการเรียนตามหลักโยนิโสมนสิการ

การจัดการเรียนรู้ คือ สภาพการเรียนรู้ที่กำหนดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนไปสู่เป้าหมายหรือจุดประสงค์การเรียนรู้ การสอนที่กำหนดได้มีการวางแผนการจัดการเรียนรู้จึงถึงการประเมินผล ซึ่งในการจัดการเรียนรู้มีความสัมพันธ์และมีปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้นระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับสิ่งแวดล้อม ตลอดจนผู้สอนกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งความสัมพันธ์และการมีปฏิสัมพันธ์ก่อให้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ใหม่ที่ผู้เรียนสามารถนำประสบการณ์ใหม่นั้นไปใช้ได้ (พรภิรมย์ ยอดบุญ และพระพรหมพิริยะ มาลย์รักษ์, 2565) ดังนั้น การนำหลักโยนิโสมนสิการมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้เนื่องจากหลักการดังกล่าวส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนวิธีการคิดแยกแยะและนำไปสู่การปฏิบัติจนประจักษ์จริงโดยครูทำหน้าที่กัลยาณมิตรช่วยให้ศิษย์มีโอกาสคิด และแสดงออกอย่างถูกวิธี จะสามารถช่วยพัฒนาให้ศิษย์เกิดปัญญาและแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม

วรรณทิพา รอดแรงคำ (2540) ให้ความหมายของทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ตามหลักโยนิโสมนสิการไว้ในหนังสือ การสอนวิทยาศาสตร์ที่เน้นทักษะกระบวนการว่า ทักษะหมายถึงความสามารถในการกระทำ (คิดหรือปฏิบัติ) ได้อย่างถูกต้องและแม่นยำ กระบวนการหมายถึง ขั้นตอนการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเป็นลำดับ ดังนั้นทักษะกระบวนการจึงหมายถึง ความสามารถในการใช้กระบวนการต่างๆ อย่างคล่องแคล่วถูกต้องและแม่นยำทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ หมายถึงความสามารถในการใช้กระบวนการต่าง ๆ ได้แก่ การสังเกต การวัด การจำแนกประเภท การหาความสัมพันธ์ระหว่างสเปกกับเวลา การใช้ตัวเลข การจัดการทำและสื่อความหมายข้อมูล การลงความคิดเห็น การพยากรณ์ การตั้งสมมุติฐาน การกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการ การกำหนดและควบคุมตัวแปร การทดลอง การตีความหมายข้อมูลและลงข้อสรุป

ทิตินา แคมมณี (2558) ได้นำวิธีการจัดการเรียนรู้โดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการของศาสตราจารย์สุมน อมรวิวัฒน์มาเขียนไว้ในหนังสือศาสตร์การสอนว่า วิธีการจัดการเรียนรู้ที่ดีต้องเกิดจากการวางรูปแบบการเรียนการสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ โดยได้นำแนวคิดจากหนังสือพุทธธรรมของพระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตโต) มาสร้างเป็นหลักการและวิธีการสอนตามแนวพุทธวิธีขึ้น รูปแบบการเรียนการสอนนี้พัฒนาขึ้นจากหลักการที่ว่า ครูเป็นบุคคลสำคัญที่สามารถจัดสภาพแวดล้อม แรงจูงใจ และวิธีการสอนให้ศิษย์เกิดศรัทธาที่จะเรียนรู้ การได้ฝึกฝนวิธีการคิดแยกแยะและนำไปสู่การปฏิบัติจนประจักษ์จริงโดยครูทำหน้าที่กัลยาณมิตรช่วยให้ศิษย์มีโอกาสคิด และแสดงออกอย่างถูกวิธี จะสามารถช่วยพัฒนาให้ศิษย์เกิดปัญญาและแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม โดยมีวัตถุประสงค์ของรูปแบบ เพื่อมุ่งพัฒนาความสามารถในการคิด (โยนิโสมนสิการ) การตัดสินใจ และการแก้ปัญหาเกี่ยวกับเนื้อหาสาระต่าง ๆ ที่เรียน กระบวนการเรียนการสอนจำแนกเป็นขั้นตอนดังนี้



1. ขั้นนำการสร้างเจตคติที่ดีต่อครู วิธีการเรียนและบทเรียน

1.1 การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสม ได้แก่ เหมาะสมกับระดับชั้นเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน วิธีการเรียนการสอนและเนื้อหาของบทเรียน

1.2 การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับศิษย์ ครูเป็นกัลยาณมิตร หมายถึง ครูทำตนให้เป็นที่เคารพรักของศิษย์ โดยมีบุคลิกภาพดี สะอาด แจ่มใส และสำรวม มีสุขภาพจิตดีมีความมั่นใจในตนเอง

1.3 การเสนอสิ่งเร้าและแรงจูงใจ

ก. ใช้สื่อการเรียนการสอน หรือ อุปกรณ์และวิธีการต่าง ๆ เพื่อเร้าความสนใจเช่น การจัดป้ายนิเทศ นิทรรศการ เสนอเอกสาร ภาพ กรณียปัญหา กรณียตัวอย่างสถานการณ์จำลอง เป็นต้น

ข. จัดกิจกรรมที่สนุก น่าสนใจ

ค. ให้ศิษย์ได้ตรวจสอบความรู้ ความสามารถของตน และได้รับทราบผลทันที

2. ขั้นสอน

2.1 ครูเสนอปัญหาที่เป็นสาระสำคัญของบทเรียน หรือเสนอหัวข้อเรื่อง ประเด็นสำคัญของบทเรียน ด้วยวิธีการต่าง ๆ

2.2 ครูแนะนำแหล่งวิทยาการและแหล่งข้อมูล

2.3 ครูฝึกการรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้ หลักการ โดยใช้ทักษะที่เป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ เช่น ทักษะทางวิทยาศาสตร์ และทักษะทางสังคม

2.4 ครูจัดกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิด ลงมือค้นคว้า คิดวิเคราะห์ และสรุปความคิด

2.5 ครูฝึกการสรุปประเด็นของข้อมูลความรู้ และเปรียบเทียบประเมินค่าโดยวิธีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทดลอง ทดสอบ จัดเป็นทางเลือกและทางออกของการแก้ปัญหา

2.6 ศิษย์ดำเนินการเลือกและตัดสินใจ

2.7 ศิษย์ทำกิจกรรมฝึกปฏิบัติเพื่อพิสูจน์ผลการเลือก และการตัดสินใจ

3. ขั้นสรุป

3.1 ครูและศิษย์รวบรวมข้อมูลจากการสังเกตการปฏิบัติทุกขั้นตอน

3.2 ครูและศิษย์อภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้

3.3 ครูและศิษย์สรุปผลการปฏิบัติ

3.4 ครูและศิษย์สรุปบทเรียน

3.5 ครูวัดและประเมินผลการเรียนการสอน

โดยสรุป จะเห็นว่าผลที่ผู้เรียนจะได้รับจากการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอน โดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ คือ ผู้เรียนจะพัฒนาทักษะทางการคิด การตัดสินใจ และการแก้ปัญหาอย่างเหมาะสม ตลอดจนนำความรู้และความเข้าใจไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ดังนั้นครูผู้สอนจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจในหลักการ แนวคิด และจุดเน้นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการเพื่อเสริมสร้างความสามารถและพฤติกรรมการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้หรือเป้าหมายของหลักสูตร

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านความสามารถในการวิเคราะห์โดยใช้หลักโยนิโสมนสิการสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้



รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพด้วยวิธีการกรณีศึกษาและสัมภาษณ์ และเชิงปริมาณด้วยการวิจัยเชิงทดลองขั้นต้น (Pre-Experimental Research) แบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนและหลังเรียน (One-Group Pre-test Post-test Design) โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรต้น ได้แก่ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านความสามารถในการคิดวิเคราะห์โดยใช้หลักโยนิโสมนสิการ
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ (1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (2) สมรรถนะด้านความสามารถในการคิดวิเคราะห์โดยใช้หลักโยนิโสมนสิการ 4 ด้าน ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ด้านการคิดเชิงระบบ ด้านการคิดสร้างสรรค์ และด้านการคิดแก้ปัญหา

กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ จำนวน 40 คน
2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและหัวหน้ากลุ่มสาระสังคมศึกษา และครูผู้สอน จำนวน 8 คน ได้โดยการเลือกแบบเจาะจง

เครื่องมือวิจัย

1. ประเภทของเครื่องมือพัฒนาผู้เรียน ประกอบด้วย

- 1.1. แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 8 แผน
- 1.2. แบบทดสอบ จำนวน 20 ข้อ การทดสอบก่อน (Pre-Test) -การทดสอบหลังเรียน (Post-Test)
- 1.3 แบบทดสอบก่อน (Pre-Test) และหลังเรียน Post-Test) เป็นข้อสอบปรนัย เลือกตอบจำนวน 20 ข้อ

2. ประเภทเครื่องมือเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 แบบสัมภาษณ์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนรู้ในการส่งเสริมสมรรถนะด้านความสามารถในการคิดวิเคราะห์โดยใช้หลักโยนิโสมนสิการ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ ขอนแก่น จำนวน 8 คน

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับ วุฒิการศึกษาและประสบการณ์ทำงาน มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านความสามารถในการคิดวิเคราะห์โดยใช้หลักโยนิโสมนสิการ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ ขอนแก่น

2.2 แบบประเมินสมรรถนะด้านความสามารถการวิเคราะห์ โดยใช้ชุดการสอนตามหลักโยนิโสมนสิการ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 5 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ ขอนแก่น เป็นการประเมินระดับความรู้ความเข้าใจต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านความสามารถในการวิเคราะห์โดยใช้หลักโยนิโสมนสิการสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ทั้งโดยรวมและรายด้านตามวิธีการการของ Likert แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกรดเฉลี่ย 5 ระดับและแปลผลดังนี้



ระดับค่าเฉลี่ย	ระดับความรู้และความเข้าใจ
4.50 – 5.00	อยู่ในระดับมากที่สุด
3.50 – 4.49	อยู่ในระดับมาก
2.50 – 3.49	อยู่ในระดับปานกลาง
1.50 – 2.49	อยู่ในระดับน้อย
1.00 – 1.49	อยู่ในระดับน้อยที่สุด

2.3 แบบประเมินสมรรถนะด้านการคิดวิเคราะห์ชุดการสอนตามหลักโยนิโสมนสิการสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 5 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น มีลักษณะเป็นส่วนมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามกรอบแนวคิดของการวิจัย มี 5 ระดับ ตามวิธีการของ Likert (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ดังนี้

- 5 หมายถึง มีความรู้ความเข้าใจในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง มีความรู้ความเข้าใจในระดับมาก
- 3 หมายถึง มีความรู้ความเข้าใจในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง มีความรู้ความเข้าใจในระดับน้อย
- 1 หมายถึง มีความรู้ความเข้าใจในระดับน้อยที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)
2. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการจัดการเรียนรู้ในการส่งเสริมสมรรถนะการคิดวิเคราะห์ตามหลักโยนิโสมนสิการ ด้านหลักสูตร กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์วิเคราะห์จากเนื้อหาการสัมภาษณ์ได้เป็น 2 แนวคิดนั่นคือ กลุ่มที่ 1 เห็นว่าหลักสูตรจะต้องมีการปรับปรุงพัฒนาให้ทันกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ทุก ๆ 5 ปี หลักสูตรควรได้รับการปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและเทคโนโลยีที่เจริญแบบก้าวกระโดด ส่วนอีกกลุ่มเห็นว่า หลักสูตรควรจัดให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมรวมถึงท้องถิ่นหลักสูตรที่ดีควรตอบสนองความต้องการด้านเศรษฐกิจนั้นคือผลิตคนให้ตรงกับความต้องการในการสร้างงาน ด้านการสอน กลุ่มที่ 1 ซึ่งเห็นส่วนใหญ่เห็นว่า โลกยุคโลกาภิวัตน์ครูจะต้องมีความสามารถในการผลิตสื่อและใช้สื่อผ่านเครื่องมือมัลติมีเดีย (Multimedia) เช่นการสร้างคลิปประกอบสื่อการสอนเป็นต้น หากสอนโดยขาดสื่อที่หน้าสนใจการเรียนอาจไม่บรรลุผล ส่วนกลุ่มที่มีความเห็นส่วนน้อย เห็นว่าครูยุคเก่าต้องส่งเสริมให้มีการพัฒนาโดยผู้บริหารโรงเรียนควรส่งครูที่มีได้จบด้านสาขาคอมพิวเตอร์ให้เข้าคอร์สฝึกอบรม ซึ่งโรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ครูส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในการใช้ IT ด้านกิจกรรมการเรียน ผู้บริหารโรงเรียนและครูมีความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า กิจกรรมมีความจำเป็นและสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างดี ทางโรงเรียนส่งเสริมการจัดกิจกรรมทั้งในโรงเรียนและนอกสถานที่โดยในโรงเรียนมีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านวิชาการ กีฬา ศาสนาวัฒนธรรม กิจกรรมนอกโรงเรียนมีทัศนศึกษา แหล่งเรียนรู้ต่างๆ เพิ่มทักษะแก่นักเรียน และ ด้านการวัดผลประเมินผล ผู้บริหารและครูมีความร่วมมือกันว่า การวัดผลประเมินผลนั้นได้ยึดระเบียบ



เกณฑ์ที่กระทรวงศึกษาธิการออกเป็นระเบียบไว้และมีการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริงยืดหยุ่น แต่ก็ให้มีมาตรฐานเพื่อนำผลจากการประเมินไปพัฒนานักเรียนตามนโยบายประเมินพบจุดด้อยต้องปรับปรุงแก้ไขเพื่อประโยชน์ของนักเรียน

2. ผลการวิเคราะห์ความรู้ความเข้าใจที่มีต่อชุดการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านความสามารถในการวิเคราะห์โดยใช้หลักโยนิโสมนสิการสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ รองลงมา คือ ด้านเนื้อหาการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านวิธีการสอน และ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการวัดผลและการประเมิน

3. ผลการประเมินสมรรถนะด้านความสามารถในการคิดวิเคราะห์โดยใช้หลักโยนิโสมนสิการ 4 ด้าน ด้านการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ ด้านการคิดเชิงระบบ ด้านการคิดสร้างสรรค์ และด้านการคิดแก้ปัญหา พบว่าโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

ในการวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านความสามารถในการวิเคราะห์โดยใช้หลักโยนิโสมนสิการสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น ที่ตั้งไว้ ซึ่งอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. สภาพการจัดการเรียนรู้ในการส่งเสริมสมรรถนะการคิดวิเคราะห์ตามหลักโยนิโสมนสิการสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 5 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น พบว่า ควรมีการพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและเทคโนโลยีพัฒนาครูผู้สอนให้มีทักษะการสอน การใช้สื่อเทคโนโลยี การวัดและประเมินผลให้สอดคล้องกับสภาพจริง โดยอิงเกณฑ์ของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งสอดคล้องกับของ อาภา จันทรสกุล, นภาพร ปรีชามารภ และจิตตินันท์ บุญสุธิกุล (2549) ได้ศึกษาการวิจัยเรื่อง การสร้างแบบวัดวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการสำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา ผลการวิจัยพบว่ามีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างแบบวัดวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการที่มีความเป็นแบบวัดมาตรฐาน สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา การสร้างแบบวัดวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการมีขั้นตอน ดังนี้ ขั้นแรก ศึกษาองค์ความรู้เรื่อง วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ จากตำราต่าง ๆ โดยตำราหลักที่ศึกษาได้แก่ งานนิพนธ์ของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ขั้นที่สอง ศึกษาปัญหาร่วมสมัยที่นักศึกษาประสบ แล้วนำมาสร้างเป็นสถานการณ์ให้นักศึกษาตอบ รวมทั้งสิ้น 8 สถานการณ์ ซึ่งวัดวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ 6 วิธีหลักดังนี้ (1) วิธีคิดแบบแก้ปัญหา (2) วิธีคิดแบบเห็นคุณค่าและทางออก (3) วิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้คุณค่าเทียม (4) วิธีคิดแบบรู้จักคุณ (5) วิธีคิดแบบรู้เท่าทันธรรมดา และ (6) วิธีคิดแบบจำแนกแยกแยะ ขั้นที่สาม หาคุณภาพด้านความตรงของแบบวัดวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ คือ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) เป็นผู้ตรวจสอบความตรงตามโครงสร้างและความตรงตามเนื้อหา ส่วนค่าความเที่ยงใช้วิธีสอบซ้ำได้ค่า ความเที่ยงของแบบวัดวิธีคิดฯ เท่ากับ 0.88 ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการวัดเท่ากับ 1.90

2. การพัฒนาสมรรถนะด้านความสามารถการวิเคราะห์ โดยใช้ชุดการสอนตามหลักโยนิโสมนสิการสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 5 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ ขอนแก่น พบว่าผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของชุดการสอนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านความสามารถในการวิเคราะห์โดยใช้หลักโยนิโสมนสิการของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น ตามเกณฑ์ 80/80 ซึ่งสอดคล้องกับงานของ ศรีเรือน นริเลิศ (2563) อ้างถึงใน พรภิรมย์ ยอดบุญ และพระพรหมพิริยะ มัลลย์รักษ์ (2565) ได้ศึกษาเรื่อง การใช้แบบฝึกเพื่อพัฒนาและเสริมสร้างทักษะการคิด แบบโยนิโสมนสิการ



สาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า 1. การใช้แบบฝึกเพื่อพัฒนาและเสริมสร้างทักษะการคิดแบบโยนิโสมนสิการ สาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 83.80/83.00 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ 2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนด้วยการใช้แบบฝึกเพื่อพัฒนาและเสริมสร้างทักษะการคิดแบบโยนิโสมนสิการ สาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3. นักเรียนมีความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการใช้แบบฝึกเพื่อพัฒนาและเสริมสร้างทักษะการคิดแบบโยนิโสมนสิการ สาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 3 ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ 4.45, S.D. 0.52) 3 ประเมินสมรรถนะด้านการคิดวิเคราะห์ชุดการสอนตามหลักโยนิโสมนสิการสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 5 โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น ผลการวิเคราะห์ความรู้ความเข้าใจที่มีต่อชุดการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านความสามารถในการวิเคราะห์โดยใช้หลักโยนิโสมนสิการของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ($\bar{X}$ = 4.17, S.D. = 0.33) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติสูงสุด คือ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.32, S.D. = 0.41) รองลงมา คือ ด้านเนื้อหาการสอน ($\bar{X}$ = 4.20, S.D. = 0.28) ด้านสื่อการเรียนการสอน ($\bar{X}$ = 4.12, S.D. = 0.45) ด้านวิธีการสอน ($\bar{X}$ = 4.11, S.D. = 0.46) และ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการวัดผลและการประเมิน ($\bar{X}$ = 4.03, S.D. = 0.39) ทั้งนี้เพราะว่าครูผู้สอนได้จัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการตามหลักโยนิโสมนสิการซึ่งสอดคล้องกับงานของ พระสมุห์สมลักษณ์ ดิคุปญโญ (รักน้อย), นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ และ สมชัย ศรีนอก (2565) ที่ทำการศึกษาวิจัยเรื่องผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบการสร้างศรัทธาตามหลักโยนิโสมนสิการที่มีต่อความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า (1) นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบการสร้างศรัทธาตามหลักโยนิโสมนสิการ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากการเรียนที่ส่งเสริมให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม ระหว่างกลุ่ม และระหว่างครูอย่างเป็นเหตุเป็นผล ครูเป็นกัลยาณมิตร นักเรียนมีการพัฒนาสมรรถนะด้านการคิดได้อย่างเป็นระบบ คิดได้ถูกวิธี คิดตามแนวทางที่เป็นกุศล

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านความสามารถในการคิดวิเคราะห์โดยใช้หลักโยนิโสมนสิการสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น พบว่า

1. **ด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ** การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ เพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียน สามารถเรียนรู้ร่วมกันภายในกลุ่มและ ระหว่างกลุ่มอย่างมีเหตุผล สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรขั้นพื้นฐาน ส่งผลให้เกิด การพัฒนาด้านการคิดวิเคราะห์ได้อย่างเป็นระบบ คิดถูกวิธี คิดในแนวทางที่เป็นกุศลเป็นประโยชน์ต่อ ตนเอง และส่วนรวม และนำวิธีการคิดที่ถูกต้องไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

2. **ด้านอาจารย์ผู้สอน** ผู้สอนได้มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและเหมาะสมกับทักษะชีวิตวิถีใหม่ ในการจัดการเรียนรู้สู่การศึกษา 4.0 ที่เน้นฝึกกระบวนการคิดที่ถูกต้อง และสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียน การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ตามหลัก โยนิโสมนสิการสามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนและวัดประเมินผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังภาพที่ 1



ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง ดังกล่าวผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะแบ่งออกเป็นด้านดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้บริหารโรงเรียนควรส่งเสริมครูผู้จัดการเรียนรู้ให้ออกแบบกิจกรรมพัฒนาสมรรถนะด้านความสามารถในการวิเคราะห์โดยใช้หลักโยนิโสมนัสสิกการสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น
2. ผู้บริหารระดับสูงควรมีนโยบายส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านความสามารถในการวิเคราะห์โดยใช้หลักทฤษฎีการเรียนรู้สมัยใหม่ร่วมกับหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านความสามารถในการวิเคราะห์ โดยใช้หลักธรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. ควรมีการศึกษาติดตามผลอย่างต่อเนื่องในเรื่องการเรียนการสอนในระยะยาว หลังจากที่ได้เสร็จสิ้นการทดลองสอนไปแล้วในแต่ละครั้ง เพื่อดูว่าการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่ได้รับการเรียนการสอนโดยใช้หลักโยนิโสมนัสสิกการไปแล้วยังคงอยู่กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายมากน้อยเพียงไร

เอกสารอ้างอิง

ทิตนา แคมมณี และคณะ. (2545). *การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนัสสิกการเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.



- ทิตนา แคมมณี. (2558). *ศาสตร์การสอน*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พรภิรมย์ ยอดบุญ และพระพรหมพิริยะ มาลย์รักษ์. (2565). *การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของผู้เรียน*.
<http://www.ojs.mcu.ac.th/index.php/jtss/article/view/7042>
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2557). *พุทธธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ 11, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2549). *วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ 9, กรุงเทพฯ: ศยาม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2556). *โยนิโสมนสิการ: วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพันวรัตน์ ธมมวฑฒโน (ภูมิรัง). (2564). *การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาตามแนวทางพระพุทธศาสนา*.
ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น.
- พระสมุทรสมลักษณ์ ดิคุชปญโญ (รักน้อย), นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ และ สมชัย ศรีนอก. (2565). ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบการสร้างสรรค์ตามหลักโยนิโสมนสิการที่มีต่อความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. *วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์*. 8(1), 191-203.
- พิจิตรา ธงพานิช. (2556). *การพัฒนาหลักสูตร ทฤษฎี หลักการ แนวคิด ทิศทาง แนวโน้ม*, พิมพ์ครั้งที่ 5. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542*. กรุงเทพฯ: นามมีบุ๊คส์.
- วรรณทิพา รอดแรงคำ. (2540). *การสอนวิทยาศาสตร์ที่เน้นทักษะกระบวนการ*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ.
- ศศิวิมล อินทปัดดา. (2560). *การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการร่วมกับการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2*.
<http://202.28.34.124/dspace/bitstream/123456789/287/1/56010580060.pdf>
- สรศักดิ์ แพรดำ. (2544). *ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์*. อุบลราชธานี: สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.
- เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2560). *คิดเป็นทำเป็นตามแนวพุทธธรรม*. https://www.matichon.co.th/weekly/column/article_152997
- อาภา จันทรสกุล, นภาพร ปรีชามารถ, และจิตตินันท์ บุญสิทธิกุล. (2549). *การสร้างแบบวัดวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการสำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา*. file:///C:/Users/THIS%20PC/Downloads/KC4408009.pdf
- Bloom, B.S. (2971). *Rural Sociology*. New York: Mcgraw-Hill Book, 1971.
- Peterson, K.D., "Scientific inquiry training for high school students: Experimental evaluation of a model program", *Journal of Research in Science Teaching*, 15 (2): 153-159.